

UDK 1:2:50Bajsić V.
Primljeno: 8. 1. 2015.
Prihvaćeno: 25. 3. 2015.
Izvorni znanstveni rad

USUSRET VJEKOSLAVU BAJSIĆU

Josip OSLIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
oslicjos@kbf.hr

Sažetak

Članak o Vjekoslavu Bajsiću podijeljen je na tri tematske cjeline. U prvoj tematskoj cjelini prikazan je životopis Vjekoslava Bajsića, uglednoga dugogodišnjeg profesora filozofije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (dalje: KBF). U drugoj tematskoj cjelini razmatra se Bajsićevo profesorsko djelovanje na KBF-u i naposljetku u trećoj tematskoj cjelini razmatraju se tri temeljne postavke Bajsićeve filozofije. Prva temeljna postavka na kojoj počiva njegova cjelokupna misao jest dijalog, odnosno dijaloško mišljenje. Druga temeljna postavka njegova filozofiranja sastoji se u ideji *integritas*, koju crpi iz srednjovjekovne filozofsko-teološke baštine. I naposljetku, treća temeljna postavka njegove filozofije usmjerena je na granična pitanja filozofije i znanosti, odnosno na granična pitanja religije i znanosti. Iz svega rečenoga vidljivo je da se Bajsićeva filozofija prije svega zanima za »bazen općeljudskoga«. Taj »bazen općeljudskoga« zapravo je bazen općih ljudskih vrijednosti i općih ljudskih postignuća i mogućnosti. Može se zaključno reći da Bajsićeva filozofija koja se orijentira i usmjeruje na »bazen općeljudskoga« zapravo prelazi u jednu filozofiju kulture.

Ključne riječi: dijalog, »bazen općeljudskoga«, ideja *integritas*, prirodne znanosti.

1. Životopis

Vjekoslav Bajsić rodio se u Čakovcu 11. veljače 1924. godine od oca Stjepana i majke Katarine r. Pečevski. Četverogodišnju osnovnu školu završio je u Čakovcu. Potom odlazi u Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju u Zagreb na Šalatu, gdje je i maturirao 1942. godine. Već kao gimnazijalac bio je zapažen od poglavara i odgojitelja sjemeništa zbog svojih duhovitih i misaonih napisa. Nakon položene mature odlazi u Rim na Papinsko sveučilište Gregoriana i upisuje filozofsko-teološki studij. Na istom Sveučilištu postiže akademski stupanj magistra filozofije 1945. godine. Za svećenika je zaređen 1948. godine u

Rimu. Zbog bolesti (sušice) morao je prekinuti studij od 1948. do 1951. godine i odlazi na liječenje u Južni Tiroi. Akademski stupanj magistra teologije postigao je 1952. godine. U Rimu na Gregorijani dana 2. srpnja 1958. godine polaže doktorski ispit iz filozofije i brani tezu pod naslovom *Pojam »kršćanske« filozofije kod Edith Stein (Begriff einer »christlichen« Philosophie bei Edith Stein)*. Za honorarnog nastavnika na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu primljen je u ljetnom semestru 1961./1962. godine. U to vrijeme bavio se osobito prirodnoznanstvenim pitanjima. Godine 1963. povjerena mu je bila služba fakultetskog bibliotekara. Habilitacijski kolokvij položio je dana 21. travnja 1966. godine. Naslov njegove habilitacijske radnje bio je: *Filozofski problemi hominizacije*. Iste je godine bio imenovan za pročelnika Katedre za filozofiju na KBF-u. Za docenta je imenovan dana 12. srpnja 1966. godine a za izvanrednog profesora 27. lipnja 1969. godine. Naposljetku, za redovitog profesora imenovan je dana 6. svibnja 1971. godine. Također je obnašao i službu dekana na KBF-u u ak. god. 1971./1972. i 1972./1973. Bio je član Teološkog društva Kršćanska sadašnjost u Zagrebu i član Europskog društva za katoličku teologiju u Tübingenu. Za člana Matične komisije za područje filozofije, teologije, sociologije i politologije imenovan je dana 31. svibnja 1993. godine. U zasluženu mirovinu otišao je 30. rujna 1993. godine. Zadnje riječi koje je Vjekoslav Bajsić zapisao u oporuci glasile su: »Zahvaljujem svima što su imali strpljenja sa mnom. Teško je biti po naravi šloser, a baviti se duhovnim poslovima.« Umro je u Zagrebu 20. svibnja 1994. godine.

2. Bajsićevo profesorsko djelovanje na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu

Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu Bajsić počinje predavati od ak. god. 1961./1962. Osim na KBF-u Bajsić je od 1966. do 1993. godine predavao na Katehetskom institutu i na Institutu za teološku kulturu laika. Ovisno o studijskim programima, Bajsić je predavao sljedeće kolegije: Kozmologija, Ontologija, Kritika, Logika, Eksperimentalna psihologija, Psihologija religije, Povijest filozofije, Uvod u filozofiju i Metodologija. Budući da sam bio njegov student, dobio sam dojam da je posebno volio predavati Eksperimentalnu psihologiju, koju smo imali u ljetnom semestru pet sati tjedno. Međutim, tu treba odmah spomenuti i kolegij koji je Bajsić također obožavao – Granična pitanja između religije i znanosti.

Imajući u vidu Bajsićev znanstveno-nastavni rad, s pravom se možemo pitati kada je stigao održati tolika predavanja i napisati tolike studije i znan-

stvene radove kojima je obogatio naše znanstvene i stručne revije. Bajsić je sudjelovao na brojnim domaćim i međunarodnim simpozijima na kojima je uvijek bio zapažen predavač.

Kao profesora na KBF-u studenti ga su, kao i kolege profesori, veoma cijenili. U očima studenata on je jednostavno bio besprijekoran. Da su se u ono vrijeme provodile anonimne ankete studenata o profesorima, on bi zasigurno dobio vrlo visoku ocjenu.

Nijedanput se nije čulo da bi se tko požalio na njegove postupke, premda je na ispitima bio zahtjevan, dapače i strog. Za vrijeme ispita Bajsić je znao koristiti pješčani sat iz kojeg je pijesak lagano padao punih petnaest minuta, koliko je trajao ispit. Na ispitu je od svojih studenata tražio da misle i da daju logičke odgovore. Nije ga toliko zanimalo ponavljanje gradiva koliko ga je zanimalo znaju li studenti misliti i logički zaključivati.

Bajsić je, također, sudjelovao na brojnim domaćim i međunarodnim simpozijima. On je bio vrlo cijenjen predavač i na Svećeničkom tjednu, danas nazvanom Teološko-pastoralni tjedan. Bajsić je uvijek znao iznenaditi svoje slušatelje, odnosno čitatelje, nekim novim pogledima do kojih se možda ne bi moglo tako lako doći.

Profesor Bajsić je objavio ukupno dvanaest knjiga i priručnika od koji spominjemo samo neke zanimljive naslove: *Na rubovima Crkve i civilizacije* (1972.), *Strah za granicu. Pitanja sadašnjeg trenutka* (1980.), *Ekologija slobode* (1994.) i *Obrnuto vrijeme* (1994.). Nadalje, prema popisu koji se nalazi u njegovu *Osobniku*, objavio je ukupno 59 znanstvenih radova u domaćim i stranim časopisima s međunarodnom recenzijom. Pritom treba reći da je kao kolumnist u obiteljskoj reviji *Kana* objavio brojne kraće napise koji su svi protkani neobično krepkim i originalnim refleksijama. Njegovi prilozi u *Kani* bili su karakteristični po originalnom načinu promišljanja, ponajprije aktualnih životnih problema kao i aktualnih problema naše društvene stvarnosti. Osim toga, objavio je i brojne stručne članke i recenzije. Također se istaknuo kao prevoditelj. Ovdje je vrijedno spomenuti njegove prijevode, npr. *Velike povijesti Crkve* u pet svezaka, koju je uredio Hubert Jedin, a objavila Kršćanska sadašnjost.¹

¹ Bibliografiju radova prof. dr. sc. Vjekoslava Bajsića priredio je prof. dr. sc. Stjepan Kušar. Usp. Stjepan KUŠAR, Bibliografija radova prof. dr. sc. Vjekoslava Bajsića, u: *Bogoslovska smotra*, 65 (1995.) 1, 178–189. Također usp. Stjepan KUŠAR, Bibliografija radova prof. dr. sc. Vjekoslava Bajsića (1924. – 1994.), u: Vjekoslav BAJSIĆ, *Granična pitanja religije i znanosti. Studije i članci*, Stjepan Kušar (ur.), Zagreb, 1998., 361–370. Naposljetku, kompletnu bibliografiju radova prof. dr. sc. Vjekoslava Bajsića priredila je mr. sc. Željka Bišćan. Usp. Željka BIŠĆAN, Bibliografija radova prof. dr. sc. Vjekoslava Bajsića u: Vjekoslav BAJSIĆ, *Dijalog, reagiranja, polemike*, Stjepan Kušar (ur.), Zagreb, 2003., 257–278 (dalje: DRP).

Kao filozof živio je za istinu. S pravom se može kazati da je Bajsić doista bio mislitelj koji je znao otkriti i promišljati ono bitno i to bitno izreći razumljivim i prihvatljivim jezikom našega vremena. Međutim, zanimljivo je spomenuti da je Bajsić pokazivao veliko zanimanje i za elektroničke uređaje, koje je znao sam popraviti i instalirati. I upravo ga je ta praktičnost vodila i približila svijetu prirodnih i tehničkih znanosti za koje je znao pokazati ne samo velik interes nego i pravo umijeće, što je vidljivo iz njegovih brojnih filozofskih rasprava. Bajsić je znao promišljati ne samo klasičnu filozofsku problematiku nego i specifičnu problematiku Crkve u okvirima suvremenog društva. Njegova promišljanja koja su se odnosila na problemska pitanja Crkve i društva bila su na osobit način povezana s izdavačkom kućom Kršćanska sadašnjost, čiji je bio jedan od utemeljitelja. Vjekoslav Bajsić je, zajedno s drugim kolegama profesorima KBF-a u Zagrebu: Josipom Turčinovićem, Tomislavom Šagi-Bunićem i Bonaventurom Dudom, na originalni način promišljao ne samo položaj i mjesto Crkve u suvremenom društvu nego i svekoliku problematiku koju je pokrenuo Drugi vatikanski koncil. Može se s pravom reći da su V. Bajsić, J. Turčinović, T. Šagi-Bunić i B. Duda na osobit način dali pečat jednom vremenu i jednom razdoblju hrvatske filozofske i teološke misli.

U tome kontekstu od neprocjenjivog su značenja Bajsićeve filozofsko-teološka promišljanja suvremene društvene i crkvene stvarnosti u kojoj se našla Crkva nakon Drugoga vatikanskog koncila. U izdanju Kršćanske sadašnjosti također su objavljena i četiri sveska Bajsićevih *Sabranih djela*, koje je za tisak priredio prof. dr. sc. Stjepan Kušar. Na temelju Bajsićevih *Sabranih djela* omogućen je cjelovitiji pristup proučavanju i vrednovanju Bajsićeve misli i njegova misaonog svijeta.

Bajsićeve djela na izvoran način nedvojbeno svjedoče o njegovu znanstvenom doprinosu koji ostaje prepoznatljiv u cjelokupnom kontekstu hrvatske filozofske i teološke misli.

Što god to značilo, Tomislav Janko Šagi-Bunić je na sprovodu Vjekoslava Bajsića, dana 24. svibnja 1994. godine, njegovu misao nazvao »individualni transcendentalizam«. ² Naime, Šagi-Bunić je dao naslutiti da Bajsić nije uspio

Također usp. Željka BIŠČAN, Bibliografija radova o prof. dr. sc. Vjekoslavu Bajsiću, u: DRP, 279–282.

² *Glas Koncila* od 29. svibnja 1994. godine donio je kratku obavijest o Bajsićevoj smrti: »U petak 20. svibnja u bolnici u Zagrebu nakon teške bolesti u 71. godini života i 46. godini svećeništva umro je dugogodišnji istaknuti profesor Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, suutemeljitelj i ravnatelj Centra 'Kršćanska sadašnjost', filozof, publicist, prevoditelj i svećenik Zagrebačke nadbiskupije dr. Vjekoslav Bajsić.« Također je i *Večernji list* od 22. svibnja 1994. godine donio vijest o smrti prof. dr. sc. Vjekoslava

stvoriti jedan zaokruženi misaoni sustav, ali je ipak u svim njegovim spisima bila prisutna i prepoznatljiva »mudrosna misaona cjelina« o čovjeku i čovječanstvu.

3. Tri bitne sastavnice Bajsićeva filozofiranja

3.1. Dijaloško mišljenje

Dijalog (διάλογος) »razgovor« naprosto – ta glasovita riječ starih Grka dobila je danas potpuno suprotno i neprepoznatljivo značenje. Uzmemo li primjerice samo sintagme kao što su: politički dijalog, dijalog Istoka i Zapada, dijalog članica G8 (sada G7!), s obzirom na pitanja gladi u svijetu, dijalog Putina i Obame oko aktualne situacije u Ukrajini itd., tada lako uviđamo svu potrošenost te riječi. Sve te sintagme sugeriraju jedino to da se današnji dijalog obvezno vodi s »figom u džepu«, tj. s unaprijed razrađenim strategijama nadigravanja drugoga u svrhu potpune provedbe vlastitih gospodarskih, političkih i vojnih, odnosno geopolitičkih interesa. Tako shvaćen dijalog postaje, jednostavnije rečeno, temeljnim načinom zatiranja drugoga i drukčijega.

Nasuprot tome, izvorno shvaćen dijalog podrazumijeva prije svega razgovor dvaju ravnopravnih sugovornika. Pritom ta ravnopravnost uopće ne mora značiti da su ta dva sugovornika na istoj umnoj razini, da raspolazu istom količinom uvjerljivih argumenata, da stoje u istoj svjetonazorskoj predaji, da dijele isto mišljenje naprosto. Upravo obratno: dijalog podrazumijeva razgovor »nejednakih«, ali ne »nejednakih« u smislu umno, argumentacijski, politički, vojno ili gospodarski slabijih, već nejednakih upravo po hermeneutičkoj situaciji *iz koje govore*, a koja ih upravo čini neponovljivima, izvornima i dostojnima svakog poštovanja. Upravo se tu krije izvorni smisao dijaloga: on nije puko uvažavanje drugoga, već prije svega spremnost »usvajanja« (Karl Jaspers), usvajanja onoga što mi se kroz razgovor s drugim pojavljuje kao neprestano propitivanje moje vlastite pozicije, mogega vlastitog uvjerenja, bez čega nema napretka u spoznavanju i međusobnom razumijevanju.

Temeljna pretpostavka dijaloga, kako bi netko mogao pomisliti, nije gubitak vlastitoga identiteta ili vlastite predaje. Naprotiv, pretpostavka dijaloga upravo jest ta da ni sugovornik ni ja ne možemo prekoračiti zadani kontingen-

Bajsića i njegovu kratku biografiju: »Umirovljeni profesor filozofije Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ravnatelj izdavačke kuće 'Kršćanska sadašnjost, svećenik Zagrebačke nadbiskupije prof. dr. Vjekoslav Bajsić preminuo je 20. svibnja, nakon teške bolesti u Zagrebu.« Obje obavijesti sačuvane su u Arhivu KBF-a.

tni okvir naše svjetonazorske ukorijenjenosti. Tek usvajanje tih početnih pretpostavaka čini mogućom drugu pretpostavku dijaloga. Naime, pretpostavku da će svaki od sugovornika govoriti iz vlastite predaje i iz granica vlastitoga iskustva svijeta, ali da će – potpuno svjestan drugoga – unaprijed odustati od pokušaja da toga drugoga svede u okvire svojih kontingentnih odredaba, tj. da ono TUĐE svede na ono SVOJE! Dijalog, dakle, nije nikakvo odustajanje od sebe i svojega svijeta, već prije svega hrabrost dopuštanja da nešto, samo prividno tuđe uđe u moj vlastiti svijet, da ga obogati i oplemeni onim svojim novim spoznajama i uvidima koji i moj vlastiti svijet čine mnogo širim horizontom spoznavanja i razumijevanja nego što je to dotad bio. Dijaloško dopuštanje drugoga – to je temeljni način vlastitoga samorazumijevanja u najširem horizontu svijeta.

Čini se da je na tako shvaćen dijalog uvijek iznova ciljao i Vjekoslav Bajsić svojim razumijevanjem dijaloga, ne samo između filozofije i teologije nego, u skladu sa zadaćama suvremenoga vremena, poglavito između religije i znanosti. O potrebi dijaloga danas, Bajsić kaže sljedeće: »Danas je dijalog nezaobilazna potreba jer je društvo zbog skrajnje intenzivnih komunikacija toliko pluralističko da se ne može zamišljati neki zaokruženi zatvoreni komunikacijski kodni sustav. I kršćanin mora biti dijalogator (kao i svi drugi).«³ Kroz dijalog ljudi bi trebali iznijeti na vidjelo svoje stavove i mišljenja i tražiti neke zajedničke dodirne točke.

Za Bajsića, dijalog počiva prije svega na Platonovu *dialégesthai*, tj. na dijalektici pitanja i odgovora. Tom se dijalektikom postiže ona razina »transsubjektivnosti« (O. Schwemmer) koja, s jedne strane, uzdiže sugovornike iznad njihovih usko omeđenih subjektivnih pozicija, a s druge strane, upravo zahvaljujući tome omogućava da ono što je dijaloški utvrđeno dobije intersubjektivno važenje sporazuma i dogovora koji bi i danas – na razini vladajućih svjetskih politika i konsenzusa – mogao imati sudbonosno značenje za čovječanstvo. Bajsićeva, kako je sâm naziva, »metodika dijaloga« podrazumijeva da nas drugi svojim pitanjima »ne ostavlja na miru«, čak i onda kada nije konkretno prisutan. Naime, osjećamo li se kao odgovorne osobe u svijetu upravo odgovornima za svijet u cjelini, tada čitav taj svijet u svojoj drugosti i nerazumljivosti predstavlja uvijek novi izazov, uvijek novo pitanje. Taj je svijet u svojoj cjelovitosti i raznolikosti naš najveći svijet i utoliko je on naš obvezujućiji sugovornik pred kojim naše davanje odgovora nikada ne smije uzmicati, inače se događaju »dijaloške katastrofe«, poput već opisanih. Upravo je zbog

³ Vjekoslav BAJSIĆ, *Otvorenost kršćana za dijalog*, u: DRP, 53–54.

toga dijalog za Bajsića »bazen općeljudskoga«, i to upravo pod navedenim pretpostavkama: »I danas dijalog ne znači neki kompromis ili smicalicu da se potkopa nečija idejna zgrada, nego susret ljudi u 'bazenu općeljudskoga', što znači ne samo prihvaćanje partnerova svijeta kao još uvijek ljudski mogućega nego i ugrađivanje kršćanske misli u aktualnost današnjeg svijeta kao autentične ljudske mogućnosti, a ne nekog anakronizma. Dijaloška majeutika djeluje uvijek na obje strane.«⁴

Kod Bajsića je vidljivo da je on predstavnik i zagovornik dijaloga⁵ i dijaloške prakse upravo u onome ljudskom pogledu gdje se kod sugovornika nastoji poštivati i uvažavati njegov vjeronazor, odnosno njegov svjetonazor kao i njegovo ljudsko dostojanstvo. Dakle, prema Bajsiću, dijalog ili razgovor pretpostavlja različitost. Za njega dijalog nije nikakvo korištenje »smicalica«, već iskren i pošten susret u »bazenu općeljudskoga«, na razini one Schwemmerove transsubjektivnosti, koja jamči neposrednost i istodobno intersubjektivno važenje bilo kojega subjekta dijaloga, u smislu Emmanuela Lévinasa. S druge strane, suočen sa situacijom sveopće sekularizacije, posebice ateizma i antiteizma tada vladajućega komunističkog režima, Bajsić nikako ne želi da religija i teologija budu isključene iz tih događanja kao anakrone, preživljene pojave. Ne mireći se s postojećim stanjem, Bajsić – upravo polazeći od tako shvaćenog dijaloga – želi do njezina prava važenja ponovno dovesti izvornu kršćansku misao i ugraditi je u aktualnost današnjega svijeta, budući da je i ta misao jedan od temeljnih načina iskušavanja čovjekova bitka u svijetu, jedna autentična mogućnost koja je – bez obzira na to što je mnogo starija od tada vladajućih materijalističkih, pozitivističkih, marksističkih, ateističkih i dr. – barem po tom dijaloškom imperativu zaslužila biti dostojnom sugovornicom svojega vremena, ali koja je jednako tako obvezana na dava-

⁴ Vjekoslav BAJSIĆ, Filozofija kao mjesto okupljanja, u: Vjekoslav BAJSIĆ, *Filozofija i teologija u vremenu. Članci i rasprave*, Stjepan Kušar (ur.), Zagreb, 1999., 22 (dalje: FTV).

⁵ Sam Bajsić pojašnjava izraz *dijalog* sljedećim riječima: »Dijalog dolazi od grčkoga *dia* = raz, nasuprot, preko *i legein* = govoriti, hrvatski raz-govor, znači komunikaciju između onih raz-ličitih, tj. u nečemu suprotnih. Kad se ljudi slažu, mogu *govoriti o onome* u čemu se slažu, ali ne i raz-govarati. Razgovor pretpostavlja različitost.« Vjekoslav BAJSIĆ, Kršćanski dijalog zahtijeva razboritu inicijativu, u: DRP, 56. Nakon Drugoga vatikanskog koncila započinje se zagovarati i »nova metodologija«. Ta »nova metodologija« zapravo je »metodologija *dijaloga – razgovora*. Dijalog ne znači napuštanje vlastitih stavova i uvjerenja, nego spoznaju da su čovjek i njegovo društvo, sada u svakom momentu svojega življenja, takvi da u svojem konkretnom ostvarivanju – koje se mora svakodnevno odvijati i ne može čekati da se odasvud protumači i tek tako odredi – nadilaze svaku prethodnu totalnu shemu (ili shvaćanje) čovjekova života«, Vjekoslav BAJSIĆ, Indicii trećeg tisućljeća, u: FTV, 173.

nje odgovora svojem vremenu. To ugrađivanje kršćanske misli u svoje vrijeme ne znači za Bajsića samo *aggiornamento* u tom smislu da se kršćanska misao ponovno postavi kao temelj suvremenog promišljanja Europe o samoj sebi i svojim europskim korijenima. Naprotiv, »ugrađivanje kršćanske misli u aktualnost današnjega svijeta« trebalo bi za Bajsića značiti jedino i isključivo mogućnost da se i sâmo kršćanstvo kao »autentična ljudska mogućnost« ponovno uključi u nastojanje oko ponovne uspostave onog najšireg »bazena općeljudskoga« u kojemu vrijedi jedino »dijaloška majeutika«, dakle, praksa rađanja istine iz duha međusobnog uvažavanja i razumijevanja, bez lažnih kompromisa i smicalica.

Tek tako shvaćena »dijaloška majeutika« mogla bi prema Bajsiću postati i »temeljni princip naše umnosti«, umnosti koja ne počiva na »smicalicama«, nego se prije svega konstituira na temelju iskustava koja izviru iz »bazena općeljudskoga«, »bazena« koji sugovornike ne okuplja u svrhu njihova uvjeravanja u ono jedino ispravno i moguće, što političari uvijek iznova tvrde, već prije svega u svrhu stjecanja uvjerenja u mogućnost *sveopćeg susreta* svih »autentičnih mogućnosti« i svih čovjeka dostojnih načina bitka. U tom kontekstu, konačno, valja istaknuti i sljedeće: »okupljanje« onih doista dijaloški mislećih nije prema Bajsiću nikakvo pojedinačno »autentično iskustvo«, već prije svega filozofija koja svakom tome autentičnom iskustvu oduzima lažno prividni oblik istinitosti, tj. lišava ga svake želje za kompromisom i sinkretizmom: »Možda je u svemu najteže što bi se tek morao pripremiti teren za takvu 'dijalošku filozofiju', koja – još jednom budi rečeno – nije ni kompromis ni sinkretizam, nego traženje 'prirodnog' sustava mišljenja u najboljem smislu riječi baš na temelju sokratske pretpostavke da je ljudski intelekt sposoban da spozna istinu i da se ona na naravnom planu samo tu može naći.«⁶

Naposljetku treba, također, spomenuti da je Bajsić na osobit način bio zainteresiran i za dijalog s marksistima, što primjerice pokazuje naziv prve specijalizacije na poslijediplomskom studiju KBF-a u ak. god. 1993./1994. Specijalizacija je bila najavljena pod nazivom: »Oblici i korijeni suvremenog ateizma s osobitim osvrtom na različite oblike marksizma«.⁷ Očito je Bajsiću kao pročelniku Katedre za filozofiju KBF-a bilo stalo da se dijalog s marksistima produbi i na najvišoj znanstvenoj razini u sklopu jednoga akademskog studija.

⁶ Vjekoslav BAJSIĆ, *Filozofija kao mjesto okupljanja*, 23.

⁷ Usp. SVEUČILIŠTE U ZAGREBU. KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ZAGREBU, *Raspored akademske godine 1993. – 1994.*, Zagreb, 1993.

Dijalog s marksistima počeo se odvijati nakon Drugoga vatikanskog koncila, kada se Crkva na osobit način otvorila prema svijetu. Tako je i Bajsic u nekim svojim znanstvenim radovima⁸ i na brojnim okruglim stolovima i tribinama postao veliki promicatelj dijaloga između kršćana i marksista. U jednom tekstu o toj problematici napisao je sljedeće: »Dijalog koji se od 1967. [...] odvijao između marksističkih profesora i teologa [...] relativno je brzo stavio na svjetlo dana spoznaju da s humanističkog stajališta zapravo nije bilo poteškoća u razumijevanju ih je bilo vrlo malo. Nakon Drugog vatikanskog koncila pružila se kršćanima mogućnost shvatiti ateizam kao jednu ljudsku mogućnost i ateističkom sugrađaninu priznati njegovo puno ljudsko dostojanstvo. Nešto slično razradili su neki marksisti i s obzirom na religiju. Bilo je čak nekih marksističkih nacrti i tumačenja u kojima je religija i u socijalističkoj budućnosti zadobila humanističku i društveno legitimnu i opravdanu ulogu.«⁹

3.2. *Ideja integritas*¹⁰

U doba potpune rascjepkanosti i podijeljenosti duhovnih i prirodnih znanosti danas se uvijek iznova postavlja pitanje je li uopće moguće smisljeno – čak samo unutar *jedne jedine znanosti* – govoriti o mogućnosti njezina jedinstva?

U svojoj izvornoj dijaloškoj opredijeljenosti Bajsic uvijek iznova pokušava dati odgovor na to pitanje i to prije svega s obzirom na njegovu vlastitu temeljnu intenciju da uspostavi plodan dijalog između religije i znanosti kao

⁸ Navodimo neke od relevantnih Bajsicevih radova koji upućuju na dijalog s marksistima: Vjekoslav BAJSIĆ, Stavovi kršćana prema dijalogu s marksistima, u: Zlatko FRID (ur.), *Vjerske zajednice u Jugoslaviji*, Zagreb, 1970., 141–148; Smisao i problemi dijaloga danas, u: *Svesci*, (1970.), 17/18, 62–65 (=The significance and problems of dialogue today, u: *Journal of Ecumenical Studies*, Temple University [USA], 9 [1972.], 29–39; isto u: Vjekoslav BAJSIĆ, *Na rubovima Crkve i civilizacije*, Zagreb, 1972., 265–272); Masovna vjera i masovni ateizam, u: *Kana*, (1979.), 11, 4–9; Otvorenost kršćana za dijalog, u: Josip BALOBAN (ur.), *Kršćanin i Crkva u suvremenom svijetu*, Zagreb, 1991., 4; Katholische Kirche in Kroatien in der postmarxistischen Ära, u: *Baue die Kirche wieder auf? Symposium des Katholischen Akademikerverbandes Österreichs, 7–9 Juni 1991.*, Eisenstadt – Wien, 1991., 58–61; Marksistička misao na temu: religija, Crkva, društvo i država kod nas, u: FTV, 319–335; Dijalog kršćana i ateista, u: *Na rubovima Crkve i civilizacije*, 247–258.

⁹ Vjekoslav BAJSIĆ, Crkva i društvo u Jugoslaviji, u: DRP, 98.

¹⁰ Latinski izraz *integritas* ovdje koristim kao moguće objašnjenje ili moguću interpretaciju Bajsiceva misaonog stava koji se kod njega artikulirao u izrazu *duh sinteze*. Sam Bajsic za izraz *sinteza* kaže sljedeće: »Sinteza znači spajanje, povezivanje, sjedinjavanje mnogoga u jedno. To je konstruktivan proces i u biti pozitivan, tj. afirmacija različitog pod vidom jedinstvenosti. Ona je težnja za jedinstvom, no ne negacijom suprotnoga, nego afirmacijom sličnoga i srodnoga«, Vjekoslav BAJSIĆ, FTV, 234.

dviju bitnih sastavnica suvremene kulture koje presudno određuju život suvremenog čovjeka. Znanost kao neprikosnovena gospodarica cjelokupne zbiljnosti, religija kao mogući putokaz za iskušavanje novih ljudskih mogućnosti, upravo onih koje i znanost i tehnika danas nastoje učiniti besmislenima, iracionalnima, neisplativima.

U tome nastojanju Bajsić slijedi staru Akvinčevu ideju *integritas: integritas* moramo razumjeti prije svega kao »nepovrijeđeno stanje«, kao neprestano i neprekidno čovjekovo nastojanje oko što boljeg razumijevanja Nedokučivoga, nastojanje koje je – povijesno gledano – zajedničko svim znanostima, umjetnostima, kulturama i svjetonazorima. To se nastojanje može razumjeti i kao *philosophia perennis*, ali ne više kao jednom za svagda kanonizirani filozofski sustav, već prije svega kao beskonačan put mišljenja do beskonačnoga, put koji upravo okuplja sva općeljudska nastojanja oko istinitoga, dobrog i lijepoga u sferi čovjekova neposrednoga povijesnog života.

Upravo u tome kontekstu moram s ponosom istaknuti kako su ideju *integritas* s Tomom i povrh Tome razvijali dvojica naših velikih mislitelja: Karlo Balić i Vjekoslav Bajsić. Karlo Balić, kada je u raspravi s Hijancitom Boškovićem istaknuo »da Toma nije rekao svu istinu« te da u skladu s time »istinu trebamo tražiti svugdje gdje je možemo naći«, i Vjekoslav Bajsić, kada je istaknuo značenje sinteze kao temeljnog načina afirmiranja pojedinačnoga i različitoga. Obojica su time, svaki na svoj način, već tada anticipirali ono što je kasnije do kraja jasno formulirao Ivan Pavao II. u svojoj enciklici *Fides et ratio*, gdje je rekao: »Crkva ne izlaže svoju vlastitu filozofiju niti preporuča bilo koju pojedinačnu filozofiju na štetu drugih.«¹¹ Ne ulazeći dublje u razradu te tvrdnje, ovdje me prije svega zanimaju Bajsićeve pretpostavke i mogućnosti ozbiljenja »duha sinteze«, odnosno same ideje *integritas*. On ih također crpi iz srednjovjekovne ideje *integritas*: »Tri su crte koje uvjetuju srednjovjekovno nastojanje oko sinteze: vjera u moguću sintezu, u jedinstvo intelekta i bitka; iskrena širina misli, koja se očituje u poštovanju različitosti predmetâ; hrabrost konstruktivne afirmacije.«¹² Razmotrimo ukratko te tri bitne crte ili pretpostavke.

Prva pretpostavka »vjera u moguću sintezu« počiva prije svega na uvidu u izvorno jedinstvo mišljenja i bitka u njihovoj međusobnoj ovisnosti, što sa svoje strane pretpostavlja vjeru u Boga kao tvorca svega bitka, koji je time omogućio i samom mišljenju da »iskreno misli« i promišlja najrazličitije predmete, cjelokupni svijet i samoga Boga. Bez te vjere ni mišljenje ne može

¹¹ IVAN PAVAO II., *Fides et ratio – Vjera i razum. Enciklika o odnosu vjere i razuma*, Zagreb, 2013., br. 49.

¹² Vjekoslav BAJSIĆ, Duh sinteze u skolastici, u: FTV, 234.

spoznati sâmo sebe u jedinstvu s bitkom. S druge strane, jedinstvo mišljenja i bitka, božanskoga i ljudskoga, moguće je, prema Bajsiću, samo na temelju uvida da je samo »jedna *istina*, bilo ona objavljena bilo stečena prirodnim razumom; jedna, kolikogod bila disparatna mišljenja različitih filozofâ i škola«¹³.

Ta »jedna istina« nije ni otkriće ni proizvod različitih filozofskih škola, nego se pojavljuje upravo kao ono što je zajedničko svim filozofskim i religijskim nastojanjima oko spoznaje te jedne apsolutne istine. Istina kao jedna nije, dakle, prema Bajsiću, stvar filozofske ili teološke konstrukcije istine, nego se ona u nepromijenjenom obliku očituje i vjeri i razumu, koji je samo prihvaćaju i shvaćaju na različite načine, tj. idući svojim vlastitim putovima.

Druga pretpostavka, »iskrena širina misli«, stječe se prema Bajsiću samo pod uvjetom poštivanja »različitosti predmetâ« kojemu – sukladno njihovoj osebnosti – moraju odgovarati i različiti načini spoznavanja. To, drugim riječima, znači da se Bajsić u svojem razumijevanju »duhovne sinteze« već unaprijed odriče *redukcije* predmetâ na unaprijed zadani metodološki okvir unutar kojega se upravo gubi ona osebnost samoga predmeta. Put spoznavanja predmeta mora biti određen predmetom samim, nikakvom prethodno zadanom shemom tumačenja. Tek s potpunom otvorenošću prema bitku i bićima u cjelini mišljenje može, prema Bajsiću, biti ne samo »iskreno« nego jednako tako ono može steći onu širinu misli koja ga oslobađa svake prikoVANosti za pojedinačno i partikularno te usmjeruje prema cjelini, u kojoj i to pojedinačno doživljava svoju afirmaciju zato što upravo kroz tu cjelinu dobiva opće važenje. Tu se ne radi samo o starom skolastičkom zagovaranju objektivnosti spoznaje nego prije svega o ranije spomenutom uvidu u međusobnu ovisnost mišljenja i bitka, odnosu, koji bismo s Edmundom Husserlom mogli najbolje označiti kao »odnos uzajamnoga impliciranja«: bitak usmjeruje mišljenje u njegovim načinima spoznavanja bitka, dok s druge strane *jedino mišljenje zna što bitak jest* (Carl Friedrich von Weizsäcker).

I treće: »hrabrost konstruktivne afirmacije« upravo u ranije rečenome smislu znači da mišljenje mora na afirmativan način dopustiti i osvjetliti sve moduse bitka u svijetu i isto tako sačuvati različitost njegovih bića, a da se pritom sâmo ne izgubi niti u toj različitosti niti u širini misli, tj. ono ne smije postati puko *predmetno* ali ni čisto *spekulativno* mišljenje koje bi u svojim samodostatnim konstrukcijama bilo lišeno svakoga svjetskog sadržaja. Naprotiv, upravo sâmo to mišljenje mora omogućiti takav susret bitka i misli o bitku da

¹³ Isto, 235.

jedno drugome doista mogu odgovarati u pogledu istinitosti. S druge strane, budući da je potpuno otvoreno prema onome pojedinačnom u najširem horizontu njegova zahvaćanja sa stajališta cjeline, sâmo to pojedinačno mišljenje doživljava kroz tu cjelinu svoju punu afirmaciju, tj. potvrdu svoje značajnosti u sklopu cjelokupne zgrade bitka.

Iz tih triju pretpostavaka možemo razumjeti i značenje Bajsićeva »integrativnog mišljenja«: budući da se biće izriče mnogostruko u Aristotelovu smislu, mnogostruki moraju biti i načini njegova spoznavanja, ali ne opet sa stajališta beskonačne mnogostrukosti, već polazeći od one svepovezujuće cjeline do koje se može uzdići integrativno mišljenje. Upravo se zbog toga Bajsić zalaže za »komunu logosa«, koja podrazumijeva da se »jedna istina« može u društvenom i religioznom kontekstu, tj. od svih ljudi, ma koliko različitim putovima iskusiti kao jedna i svima zajednička, za sve podjednako obvezujuća istina. Ukoliko ta jedna istina leži u temelju svih nastojanja oko spoznaje, razumljivo je da, principijelno gledano, ne bi smjela postojati nikakva suprotnost između teologije, filozofije i znanosti. To pokazuje sama povijest čovjekovih nastojanja oko spoznaje *jedne istine*, zbog čega Bajsića ne čudi da »su najveći skolastički filozofi zapravo teolozi, zapravo enciklopedisti, tj. jednostavno mislioci, a ponekad i sveci«¹⁴. To znači da čovjek u svojem nastojanju oko spoznaje *jedne istine* ne može biti promatran strukovno, nego je on, prema Bajsiću, uvijek istodobno teolog, filozof, znanstvenik, enciklopedist i svetac. U takvu se čovjeku, kojeg Bajsić vidi oličenim u skolastičkom mislitelju, neprestano događa dijalog, odnosno uspostavlja »komuna logosa« najrazličitijih govora i iskustava bitka u cjelini. Tek taj unutarnji razgovor mislitelja sa samim sobom čini pretpostavku odgovornog dijaloga i na razini jedne »zajednice istraživača«, u smislu Jürgena Habermasa, dakle istraživača koje povezuje to izvorno nastojanje oko spoznaje, ma koliko njihovi putovi bili različiti i često sasvim oprečni. Ideal takve zajednice dijalozirajućih istraživača Bajsić vidi ostvarenim upravo u doba skolastike: »Nikada se nije toliko dijaloziralo kao u to vrijeme. Nikada sve do modernog doba s njegovim enormnim sredstvima komunikacije nije preko svijetu nacija zapadnog svijeta postojala izmjena ideja u tolikoj mjeri. Na univerzitetima uče predstavnici različitih naroda, različitih partikularnih škola, tradicija i tendencija, svjetovni i redovnički kler, te 'universitas' živi usprkos svih normalno-ljudskih svađa i spletkarenja. Partikularizmi nastaju kad se iz sinteze prelazi u negaciju, kad se gubi snaga afirmacije.«¹⁵

¹⁴ *Isto*, 235.

¹⁵ *Isto*.

Zar nije sam sv. Toma u svojoj veličanstvenoj sintezi uključio sve prirodnoznanstvene, filozofske i teološke spoznaje, zar u tu sintezu nije ugradio spoznaje najglasovitijih poganskih, arapskih i kršćanskih mislitelja? Tako shvaćena sinteza doista nam i danas može poslužiti kao uzor.

3.3. *Filozofsko-teološki odnos prema prirodnim znanostima*

Dok teologija i filozofija, već u najranijim razdobljima skolastičkog mišljenja, predstavljaju »dva krila istine«, dakle nerazdvojivo jedinstvo vjere i razuma, pojava novovjekovne znanosti i iz nje proistekle planetarne tehnike predstavljala je, i predstavlja, velik izazov za teologiju i religiju uopće. Naime, ta je novovjekovna prirodna znanost razvila jedan sasvim drukčiji tip umnosti. Zasnovan na samome sebi taj je um bio odgovoran jedino samome sebi, za njega su pitanja o smislu i odgovornosti za spoznato i učinjeno postala doslovce besmislena. Jedini kriterij valjanosti znanstvene spoznaje jest princip učinkovitosti, odnosno princip iskoristivosti svih prirodnih i ljudskih zaliha, što je današnji svijet dovelo do ruba katastrofe i učinilo ga pukim horizontom eksperimentiranja i eksploatiranja.

Bajsić se cijeloga svojeg života bavio pitanjem odnosa religije i znanosti, o čemu svjedoče njegovi brojni spisi o toj problematici. Kako bi osvijetlio taj problem u njegovim humanim aspektima, Bajsić poseže za Grisogonovim, de Dominisovim i Boškovićevim prirodnoznanstvenim uvidima da bi pokazao naličje novovjekovnoga znanstvenog shvaćanja svijeta. Grisogono je Bajsiću zanimljiv zato što, poput Galileija, uvodi u filozofiju prirode ideal matematičke spoznaje i to prema principu *izmjerljivosti svega*. Premda je Grisogono imao u vidu onaj »duh sinteze«, tj. matematička spoznaja služila mu je kao polazište spoznaje onoga što je zajedničko svim stvarima u svijetu, odnosno bićima jednoga roda, upravo je taj ideal spoznaje doživio u novom vijeku svoju potpunu ontološku degeneraciju. To se zbilo zato što taj novovjekovni, pa čak i prednovovjekovni prirodnoznanstveni duh, tražeći vlastiti identitet između teologije i filozofije, bira »treći put«, put koji nije ni put vjere ni put razuma, već put čistih (matematičkih) apstrakcija koje po sebi nisu ni istinite ni neistinite, već *konzistentne*, tj. samodostatne. Platonov svijet *ideja*, Aristotelova *bitnost* i Tomino štoštvo zamjenjuju se idealnim bitnostima (matematičke ideje ili idealni entiteti) matematičkih jednadžba u kojima svijet biva izračunljiv, tj. svodi se na puki matematički račun, čime se i teologija i filozofija podvrgavaju provjeri koja polazi upravo od onoga principa apsolutne izmjerljivosti. Matematička stvarnost sada leži u temelju svake druge stvar-

nosti i ona iz svojih »operacija« isključuje sve što izmiče njezinu zahvatu, dakle transcendentnu stvarnost u cjelini. Premda matematika, prema Grisogonu, služi kao temeljna znanost za dolaženje do onoga općega, Bajsić u svojim analizama pokazuje kako ona ni u kojem slučaju nije dostatna za spoznaju zbilje, posebice one ljudske ili transcendentne, budući da međuljudski odnosi, odnosi čovjeka i Boga, smisao, značenje itd. nisu nikakve mjerljive veličine, a s druge strane sam iskustveni sadržaj služi matematici samo kao potvrda njezinih unaprijed postavljenih metodoloških kalkila. Jedina korist od matematike jest uvježbavanje u čistom spekulativnom mišljenju, dakle u njezinu oslobađanju mišljenja od svakoga konkretnog sadržaja u smislu njegova otvaranja za ono nad-osjetilno, za samu milost, u čemu Grisogono slijedi Tomu Akvinskoga.

Ono što je zajedničko Grisogonu i de Dominisu, premda se on poglavito zanimao za pitanja optike i magnetizma, jest nastojanje oko »objektivne spoznaje«. Za de Dominisa, ističe Bajsić, subjektivna mišljenja i tvrdnje mogu doduše biti točni, ali se oni moraju uklapati u jedan opći sustav objektivnog znanja koji ne podliježe samovolji pojedinca i ne robuje »pojedinačnom«, nego svoja znanja promatra sa stajališta cjeline, onoga što je opće i zajedničko. Na tome je tragu de Dominis tražio sintezu između staroga i novoga, između skolastike i nadolazećih prirodnih znanosti, a poticaj za to de Dominis je mogao naći u samoj skolastici, posebice u Tominim prirodoznanstvenim istraživanjima. I on je, poput Grisogona, naglašavao da je vrijednost prirodoznanstvene spoznaje ništavna ako se kroz nju ne izražava »poslušnost Bogu«, tj. sposobnost da se kroz prirodoznanstvena istraživanja sam svijet spozna kao »Božje djelo«. Zbog toga razumijevanje svijeta po smislu mora prethoditi razumijevanju i spoznavanju svih osjetilnih danosti, jer inače same te spoznaje ostaju »puste riječi«, ono što nam ne kazuje ništa o nad-osjetilnom temelju svega osjetilnoga.

To sa svoje strane, upravo prema Bajsiću, pokazuje i Boškovićevo bavljenje teorijom indukcije: ona, prema njemu, nije stvarni, već misaoni eksperiment kojim se upravo nastoji prevladati *matematiziranje prirode* i odbaciti uvjerenje da je cjelina veća od svojih dijelova. Ako bi se ostalo na razini matematičke slike svijeta, onda se nikada ne bi mogli dati smisleni iskazi o svijetu ni o čovjekovu odnosu prema svijetu. Tako ustrojena prirodna znanost ne može nikada čuti »glas prirode« (*vox naturae*), zbog čega je i samoj toj prirodnoj znanosti potrebna jedna radikalno drukčija hermeneutika prirode, ona u kojoj sama ta priroda dolazi do riječi i izriče smisao, a ne samo neke puke činjenice i njihove međusobne kauzalne odnose.

Ono što bi, prema Bajsiću, moglo biti zajedničko Grisogonu, de Dominisu i Boškoviću,¹⁶ jest prije svega njihovo filozofsko-teološko razumijevanje prirodne znanosti, ali takvo koje ne daje prednost ni fizici ni metafizici, nego ih opet promatra kao »dva krila istine« na putu do čovjekove spoznaje vidljivog svijeta, zakona koji vladaju u njemu, spoznaje samoga sebe, ali i temelja na kojemu počiva ne samo ovaj vidljivi svijet nego i cjelokupna naša spoznaja i zbiljnost. Ukoliko suvremena prirodna znanost ne uspije pronaći putove smislenog odnosa prema svijetu, ukoliko ne uspije samoj sebi postaviti pitanje o humanoj vrijednosti svojih spoznaja, utoliko će Martin Heidegger biti posve u pravu tvrdeći da »znanost ne misli« zato što ne misli na način mislitelja, tj. zato što je – kako bi rekao Heideggerov učitelj Husserl – »zaboravljen fundament smisla«, »životni svijet« kao horizont svih horizonata čovjekova iskustva i samoiskustva. Vratimo li se tome fundamentu, onda će nestati i one, danas gotovo nepremostive razlike između religije, filozofije i znanosti, zbog čega bi, rečeno s Bajsićem, prirodna znanost morala ponovno početi misliti u »duhu sinteze«.

Umjesto zaključaka

Na temelju rečenoga možemo zaključiti sljedeće: polazeći od najboljih postignuća skolastičke tradicije Bajsić u svojim razmatranjima suvremenog doba kao nit vodilju uzima ideje dijaloga i integrativnog mišljenja koje nalazi već oblikovane kod Tome Akvinskoga. Pritom mu nakana uopće nije da naše vrijeme i njegove probleme prosuđuje iz stare skolastičke perspektive, već upravo obratno: skolastičku baštinu Bajsić želi učiniti aktivnim sugovornikom u rješavanju suvremenih problema, u našem slučaju ponajprije problemâ tehničko-znanstvenoga svijeta, koji su Bajsića zaokupljali tijekom cijelog njegova života. Svojim dijaloškim pristupom tim problemima Bajsić želi stvoriti »bazen općeljudskoga«, tj. najširi mogući horizont susreta najraznovrsnijih ideja, spoznaja i svjetonazora. Samo se u tome smislu njegova filozofija može

¹⁶ O Grisogonu, de Dominisu i Boškoviću vidi opširnije u: Josip OSLIĆ, *Vjera i um. Neoskolastički i suvremeni pristupi*, Zagreb, 2004., 230–265. Vrijedan magistarski rad o Vjekoslavu Bajsiću napisala je Željka Bišćan na KBF-u u Zagrebu pod naslovom: *Obrisi kršćanske antropologije u misli Vjekoslava Bajsića*, Zagreb, 2004. Na str. 102–103 toga rada mr. sc. Željka Bišćan donosi »Recenzije, prikaze i komentare Bajsićevih radova« te »Predgovore Bajsićevim radovima i popratne komentare«. Također filozofskoj misli Vjekoslava Bajsića posvetio je Josip Oslić treće poglavlje svoje knjige *Vjera i um*, 185–265. Naposljetku, ovdje možemo još spomenuti i diplomski rad koji je na KBF-u u Zagrebu o Bajsiću napisao Ante Bekavac pod naslovom: *Pojam crkvene zajednice u djelu Vjekoslava Bajsića*, Zagreb, 2003.

označiti kao kršćanska: poput Tome Akvinskoga i Bajsić želi integrirati u taj »bazen« vrhunsku znanstvenu postignuća svih vremena i svih znanstvenika, bez obzira na njihovo porijeklo i uvjerenje, budući da je i sâm kršćanstvo univerzalna ponuda za sve ljude. Prevladavajući, s druge strane, tradicionalnu suprotnost duhovnih i prirodnih znanosti, Bajsić, dakle, želi ozbiljiti »komunu logosa«, komunu sveopće ljudske umnosti, koja treba jamčiti napredak čovječanstva u humanosti, a ne u jednom sve-uništavajućem pogledu, čemu danas opasno naginje suvremena tehničko-znanstvena civilizacija.

Summary

MEETING VJEKOSLAV BAJSIĆ

Josip OSLIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
oslicjos@kbf.hr

This article on Vjekoslav Bajsić has been divided into three thematic parts. The first thematic part brings Vjekoslav Bajsić's, eminent professor of philosophy of many years at the Catholic Faculty of Theology (KBF) of the University of Zagreb, resume. The second thematic part discusses Bajsić's professorial activity at the KBF of the University of Zagreb and, finally, the third thematic part discusses three fundamental theses of Bajsić's philosophy. The first fundamental thesis, on which Bajsić's whole philosophy depends, is dialogue, i.e. dialogical thought. The second fundamental thesis of his philosophising is the idea of integritas that he found in the Medieval philosophical-theological heritage. And, finally, the third fundamental thesis of his philosophy is situated within the area of boundary issues of philosophy and science, i.e. the boundary issues of religion and science. All of this shows that Bajsić's philosophy is primarily interested in the »pool of universal humanity«. This »pool of universal humanity« is actually the pool of universal human values and universal human progress and possibilities. In conclusion, one can state that Bajsić's philosophy, oriented and directed towards the »pool of universal humanity«, actually becomes a certain philosophy of culture.

Keywords: *dialogue, the »pool of universal humanity«, the idea of integritas, natural sciences.*